

Jiddisch år 6

ייִדיש

Kompendium

2007/2008

www.sofiadistans.nu

Läsårsplanering: Jiddisch år 6

Vecka	Innehåll	Insändningsuppgift
1	Introduktion	Voice-mail: Muntlig presentation.
2-3	Hälsningsfraser, räkneord, alfabet 1	Skriftlig inlämningsuppgift. Räkneord 1-10 Inlämningsuppgift alfabetet
4-5	Jiddisch i världen; länder, alfabet 2, personliga pronomen, ordspråk	Undersök ditt jiddisch-namn Inlämningsuppgift alfabetet Översättning av ett brev
6-7	Judiska helger: om hebreiska inslag i jiddisch, mat, alfabet 3, att heta	Ordspråk Dina mattraditioner
8-9	En vanlig dag: klockan, veckodagar, tidsbegrepp, alfabet 4, att gå	Böja verb och översätta text Svara på frågor om Soreles dag
10-11	Hälsan: kroppsdelar, hälsotillstånd, alfabet 5, att vara	Voice-mail
12-13	Familjen: adjektiv, personbeskrivningar, alfabet 6	Presentation av din familj
14-15	Shabbes: sång, konsonantljud, att gilla/älska	Översätt shmues
16	Väder: årstider, klimat, adjektiv, Chanuka	Skriv om vad du gillar att göra
17	Utvärdering: sång	Översätt meningar Utvärdering

Veckoplanering: Jiddisch åk 6

Baruch Habo! Hjärtligt välkommen, till jiddisch år 6!

Du har valt att lära dig jiddisch. Grattis! Med jiddisch kommer du att komma in i en fantastisk värld av historia, sånger, musik, berättelser och mycket mer. Man brukar säga att jiddisch är ett mustigt språk med många liknelser och ordspråk. Om du själv har föräldrar, far- och morföräldrar eller andra släktingar som talar jiddisch, så kommer du ju också att kunna tala med dem. Du kommer att lära känna mer om dina rötter, dvs din familjs och släkts historia genom jiddisch.

Före andra världskriget fanns det 11-13 miljoner talare av jiddisch – främst i Östeuropa och Nordamerika. I Sverige är jiddisch ett av de fem erkända minoritetsspråken och har idag ett fåtal modersmålstalare. Snart kommer du att vara en av dem som ökar det antalet.

Efter den här kursen kommer du att
veta vad jiddisch är för slags språk och historiken bakom språkets utveckling
känna till några sagor och berättelser
kunna några sånger och ordspråk
kunna läsa på jiddisch
kunna förstå en hel del
kunna tala lite

Innan du har lärt dig jiddisch-bokstäverna helt och fullt, kommer du att få texten på jiddisch skriven med svenska bokstäver (transkriberat). Det du då ska observera är att ljudet **å** som i ”håller” kommer att skrivas med bokstaven **o**. Det svenska ljudet **o**, som i ”kossa” skrivs med bokstaven **u**. Vårt långa u-ljud, som i ”mur”, finns inte i jiddisch.

Du ska jobba med jiddisch i två fyrtyominuterspass varje vecka. Gör alltså två pass i veckan. Varje vecka finns det läxuppgifter som du ska skicka in till mig med First Class. Det kan vara både skriftliga och muntliga med Voice-mail. Dessa mejl är bevisen på att du har jobbat bra med jiddisch och gör du dem ordentligt behövs inga andra prov.

För att kunna skriva på jiddisch behöver du ett tangentbord med jiddisch-bokstäver. För denna kurs finns ett speciellt tangentbord som du når genom följande länk:

<http://modersmal.skolutveckling.se/jiddish/keyb/index.html>

Spara länken så att du snabbt och smidigt kan gå in och skriva på jiddisch! När du ska skicka läxor får du klippa ut din text och klistra in den i First Class.

I denna läsårsplanering kommer du att möta följande symboler:

mål

läxa

voicemail

lyssna

läs

övning

film

Det här är det material du kommer att använda dig av:

Läsårsplaneringen med tillhörande arbetsblad.

CD Talk Now

Inlästa texter och hörövningar i First Class eller på Sofia Distans-CD:n

Ordboken Jiddisch Svenska Jiddisch

Vecka 1: Introduktion

Titta på [introduktionsfilmen](#).

Pass 1

Lyssna på de här tre talarna, som berättar om sig själva. Två av dem har jiddisch som modersmål och har talat jiddisch hela livet. En av dem har lärt sig jiddisch i vuxen ålder. Kan du höra någon skillnad på sättet att tala?

[Sarah](#)

[Ewa](#)

[Max](#)

Kan du förstå något av vad de säger utan översättning? Jiddisch är lätt att lära sig för svenskar, eftersom det tillhör samma språkfamilj som svenska och engelska – den germanska.

Försök att härma, ”låtsastala”, jiddisch! Vilka ljud är det som framträder?

För text [klicka här!](#)

Skicka ett Voice-mail till mig där du berättar

- vad du heter
- vad du tyckte om de här första uppgifterna och
- om det är något särskilt du skulle vilja lära dig på jiddisch.

Pass 2

Fundera på följande frågor! :

1. Var i världen talar man jiddisch?
2. Är det några särskilda grupper, som talar jiddisch?
3. Hur gammalt är språket?
4. Vilket annat språk liknar jiddisch?
5. Varför skriver man jiddisch med hebreiska bokstäver?

Läs texten [Om jiddisch](#), för att se om det du tror stämmer.

Skriv korta svar på frågorna ovan.

Har du andra frågor om jiddisch? Skriv dem och skicka in!

Vecka 2-3: Sholem aleichem! שלום עליכם!

Du lär dig:

- känna igen vanliga ord på jiddisch
- räkna till tio
- hälsningsfraser
- alfabetet 1
- presentera dig själv

Pass 1: Jiddisch ord och siffror יידיש ווערטער און נומערן

1. Bekanta dig med jiddisch-ord! Starta Talk Now- CD:n och tryck på avsnittet ”Första orden”. Börja med att lyssna på orden och gör sedan de tillhörande övningarna. Känner du igen några ord från svenskan? Lyssna på hur kvinnan och mannen uttalar orden, kan du höra någon skillnad på deras uttal? Senare in i kursen kommer vi att prata mer om olika jiddischdialekter men det kan vara bra att redan nu försöka tänka på detta.
2. Stanna kvar i Talk Now och gå in på det avsnitt som kallas ”Nummer”. Lyssna på hörövningen och lär dig att uttala siffrorna 0- 10! Siffran 0 uttalas och skrivs på CD:n som zero, men kan också uttalas som nul eller נול, vilket du känner igen från svenskans noll.

Detta är din läxa till nästa gång: att räkna från noll till tio på jiddisch!

Pass 2: Konversation 1 Shmues 1 שמועס 1

A shmues, eller a shmis betyder ett samtal. Varje vecka kommer att innehålla en övning som är utformad som ett kort samtal, *a shmues*, med fraser som du ska lyssna på, härma och kunna behärska.

1. Öppna [Shmues 1- texten](#) och klicka på varje mening för att lyssna på uttalet.
2. Upprepa efter varje mening tills orden känns bekväma att uttala. Alternera så att du svarar på en fråga, och ställer nästa. På så sätt känns det mer som en riktig *shmues*.

Pass 3: Alfabetet 1 Jiddische ojses יידישע אותיות

Du lär dig att:

- läsa från höger till vänster

- bokstäver och tecken för några vokaler
- bokstäver för några konsonanter
- läsa stavelser och korta ord med dessa bokstäver.
- känna igen fler bokstäver och vilka ljud de representerar

Alfabet heter *Alefbejz* på jiddisch. Alef och Beiz är de två första bokstäverna i det hebreiska alfabetet och även då på jiddisch.

Här är en introduktion till alfabetet. Titta på [film 1](#) och [film 2](#).

א är alef, som betyder tjurhorn på hebreiska och ursprungligen stod för ljudet A. Numera är **אָ** en bokstav som inte hörs i sig själv. Den måste ”bära på” ett vokaltecken under eller efter för att höras. Alla andra bokstäver i alfabetet var ursprungligen tecken, som föreställde något i verkligheten.

Titta på de andra hebreiska bokstäverna i alfabetslistan på [arbetsblad 3](#). Ser du några tecken, som du tycker liknar något i verkligheten, som t ex tjurhornet? Ge 3 exempel!

Titta på [film 3](#).

Jiddisch skrivs som hebreiska från höger till vänster. Det är bra att träna ögat att läsa från ett annat håll. Läs den spegelvända texten, där jiddischbokstäverna presenteras *jiddische ojses*, **ייִדישע אותיות** *Läshäftet* sid 1-6 .

Träna att skriva bokstäver för hand. [Fyll i arbetsblad 4](#).

Läxa

Skriv baklänges spegelvänt på svenska, varför du har valt att lära dig jiddisch. Bokstäverna A, E/Ä, Å/O, N, B, R ska du byta ut mot jiddische ojses=hebreiska bokstäver. Det räcker med ca 5 meningar. Skicka in!

Pass 4: Namn *Nomen* נאָמען

Har du ett jiddischnamn eller hebreiskt namn? Ett särskilt namn som dina far- eller morföräldrar använder när de vill ha din uppmärksamhet? Är det ett namn som liknar ditt vanliga namn eller är det något helt annat? Fråga din familj vad namnet betyder om du inte vet? Kanske vet de inte heller och du kan bli den första att informera dem!

1. Undersök och skicka in ditt namn! Om du inte har fått ett jiddischnamn så hjälps vi åt att ge dig ett.

2. Titta i [Alefbeiz](#). Hitta bokstäverna (ljuden) som finns i ditt för- och efternamn. Har du ett judiskt namn (hebreiskt), så skriv det också. Försök också skriva dina föräldrars och bästa väns namn på jiddisch. Det gör inget om det inte blir helt korrekt. Jag skickar tillbaka rättat.
3. I shmues-övningen hörde du ordet att heta. Här kommer ytterligare några övningar på samma tema. Repetera!

Vad heter du?	Vi <u>heistu</u> ?	? ווי הייסטו ?
Jag heter...	Ich <u>heis</u> ...	... איך הייס
Trevligt att träffas!	<u>Zeier</u> angennem!	זייער אפינגענעם!
Jag heter inte	Ich <u>heis</u> nit/nisht...	.. איך הייס נישט..
Nej.	Nein.	ניין
Ja.	Jo.	יאָ

Sång

Lyssna på sången [Oj, vej tatte](#). Orden är väldigt lätta. Lär dig sången utantill.

Översättning:

Oj, vej pappa.
 Hjärtliga fader.
 Ja, ba, ba, ja, ba, ba, ba
 Baam, jababa, jababa. Baam, jababa
 Baam, baam.
 Konungarnas konung.

Vecka 4-5: Jiddish inem velt יידיש אינעם וועלט

Du lær dig:

- länder
- räkna till 100
- alfabetet del 2
- personliga pronomen
- ordspråk

Pass 1: Länder Lender לענדער

Det finns jiddischtalare i alla av världens kontinenter. Från Buenos Aires till New York, från Kapstaden till Tokyo. Yugntruf, en organisation för unga jiddischister med centrum i New York har filialer över hela världen, och idag också i Sverige!

1. Öppna CD- skivan Talk Now och gå in på det avsnitt som kallas just "Länder". Lyssna först på hörövningarna och försök sedan härma uttalet. Visst känner du igen namnen på de flesta länder? Skriv upp de länder som du tycker känns svåra att komma ihåg. Gör sedan övningsuppgifterna tills du uppnår 50 poäng.
2. Stanna kvar i Talk Now och gå återigen in på det avsnitt som kallas "Nummer". Lyssna på hörövningen och lær dig att uttala siffrorna 11- 100!

* När någon fyller år är det brukligt inom judendomen att man säger: Må du leva till 120! Har du hört detta uttryck tidigare? Lär dig uttrycket utantill!

Biz hundredt tsvantsik!

’ ביז הונדערט זוואנציק ! ’

Detta är din **läxa** till nästa gång: att räkna från elva till hundra på jiddisch!

Pass 2: Konversation 2 Shmues 2 שמועס 2

1. Lyssna på [ljudfilen](#) till övningen *Shmues 2*.
2. Öppna [Shmues 2 - texten](#) och försök följa med i dialogen. Skriv ner de telefonnummer som du hör. Kanske behöver du repetera siffrorna från förra veckan?

Pass 4: Personliga pronomen

Pronomen

פּראָנאַמען

Singular

jag	ich	איך
du	du/di	דו
han	er	ער
hon	zi	זי
det	es	עס
man	men/me	מע/מען

Plural

vi	mir	מיר
ni	ir	איר
de	zei	זיי

Skriv upp pronomen och lär dig dessa utantill!

Pass 5: Jag bor i Sverige! *Ich voin in Shweden!* איך ווין אין שוועדן!

1. Läs brevet nedan. Försök utan hjälporlistan först.

שלום עליכם!

Ich heis Channa.

איך הייס חנה.

Ich bin draitsen jor alt.

איך בין דרייצן יאָר אַלט.

Ich voin in Shweden.

איך ווין אין שוועדן.

Ich ken redn shwedish, english,

איך קען רעדן שוועדיש, ענגליש,

hebreish un a bisl jiddisch.

העברעיש און אַ ביסל יידיש.

Ich farshtei nisht kein shpanish,

איך פֿאַרשטיי נישט קיין שפּאַניש,

russish, daitsh oder frantseizish.

רוסיש, דײַטש אָדער פֿראַנצײזיש.

Zai gezunt!

זײַ געזונט!

Hjälplista:

är (1:a pers. sing.)	<i>bin</i> בין
år	<i>jor</i> יָאָר
gammal	<i>alt</i> אַלט
bor (1:a pers. sing.)	<i>voin</i> ווײַן
kan (1:a pers. sing.)	<i>ken</i> קען
att tala	<i>redn</i> רעדן
lite grann	<i>a bisl</i> אַ ביסל
förstår (1:a pers. sing.)	<i>farshtei</i> פֿאַרשטיי
inte	<i>nisht kein</i> נישט קיין

Översätt brevet till svenska. Skicka in!

Pass 5: Ordspråk

Sprichverter

שפּריכווערטער

Ordspråk och historier är något som jiddischspråket är rikt på. Att infoga ett ordspråk lite varstans under ett samtal är vanligt förekommande och höjer din aktning hos jiddischtalare. Ett tips är att lära sig så många som möjligt utantill och använda dem så ofta som möjligt! Varje vecka kommer att innehålla några ordspråk.

Må du få uppleva Messias
ankomst!

Ir zolt derlebn Meshiechn! איר זאָלט דערלעבן משיחן!

Må din olycka bli utdragen!

A shlepedik mazl oif dir! אַ שלעפעדיק מזל אויף דיר!

(Notera dock att man ordagrant säger mazl som betyder lycka. Ironi och sarkasm används flitigt. Var observant!)

אין פֿריידן איז אַ יאָר אַ טאָג, אין ליידיגן איז אַ טאָג אַ יאָר.

In freidn iz a jor a tog, in leidn iz a tog a jor.

I glädje är ett år som en dag, i sorg är en dag som ett år.

Kan du några ordspråk eller uttryck på jiddisch? Några ord som du snappat upp från amerikanska serier eller filmer? Skriv ner och skicka in! Skriv också när uttrycken används och vad du tror att de betyder så går vi igenom dem under terminens gång.

Vecka 6-7: **A gutn jontef! ! יום-טוב גוטן**

Du lär dig om:

- Rosh Hashone och Jom Kipur (om hebreiska inslag i jiddisch)
- mat
- alfabetet del 3
- På restaurangen
- vanliga verbböjningar
- ordspråk/ förbannelser

Pass 1:

Judiska helger *Jiddische jontoivim* - יום יידישע טו ב' יום

Enligt den judiska kalendern brukar året gå mot sitt slut när hösten tar sin början. Rosh Hashana, bokstavligt tolkat rosh= huvud och shana= år, kallas det judiska nyåret. Rosh Hashana skrivs med hebreiska bokstäver även på jiddisch, men uttalas något annorlunda. Man skriver ראש-השנה *Rosh Hashana* men uttalar helgen *Rosh Hashone*. Många ord i jiddisch som har hebreiskt ursprung skrivs med hebreisk stavning men uttalet låter som jiddisch. Var observant! Generellt kan man säga att de flesta sådana ord har med religiösa aspekter att göra.

Användbara fraser:

Gott nytt år! **א גוט יאר!**

A gut jor!

Bokstavligen: 'En god skrivelse och försegling'. **א פתיבאה וחתימה טובה!**
A ksive vachsime toyve

Denna fras tillönskar man varandra både under Rosh Hashana och Jom Kipur. Man hänvisar här till den dom som G-d ger varje människa när Försoningsdagen går mot sitt slut; en dom som förseglar varje människas öde inför det nästkommande året.

Må vi alla leva tills denna tid nästa år i god hälsa!

מיר זאלן אלע דערלעבן איבער א יאר געזונטערהייט!

Mir zoln ale derlebn iber a jor gezunterheit!

* Vilket judiskt år är det i år? Kolla upp!

Tio dagar efter ראש-השנה inträffar Jom Kipur eller Försöningsdagen. Jom Kipur skrivs så här יום-כיפור *Jom Kipur* men uttalas *Jom Kiper*, *Jon Kiper* eller till och med *Jin Kiper* på jiddisch. Det finns ju som tidigare nämnts en hel del dialektala versioner... Under denna *jontev* יום-טוב (jom tov på hebreiska betyder helg), fastar man.

Användbara fraser:

גמר חטימה טובה
Gmar chsime toive

Mat

dos esn

דאָס עסן

Mat utgör en viktig del i det judiska livet. Många judiska högtider cirkulerar kring middagen som en stark familjesammankomst och kring maten som ges en särskild religiös symbolik. Under Rosh Hashana doppar man ju till exempel det runda äpplet i den söta honungen för att man ska få ett sött och gott nytt år.

1. Öppna CD- skivan Talk Now och gå in på det avsnitt som kallas ”Mat”.
Lyssna först på hörövningarna och försök sedan härma uttalet.
Gör övningsuppgifterna tills du uppnår 50 poäng.

2. Vilka maträtter har ni på bordet under de judiska högtiderna? Inte sällan har judiska maträtter ett namn på jiddisch. Fråga runt och skicka in! Om du inte vet, skicka in några av de matord som du lärt dig genom Talk Now och som du själv äter under stora familjemiddagar.

Pass 2: Alfabetet 3

Du lär dig:

- fler bokstäver
- att se skillnad på liknande bokstäver
- läsa mer

Läs de nya bokstäverna i läshäftet sidan 13-21.

1. Öva dig att skriva bokstäver. Fyll i [arbetsblad 12](#).
2. Hitta bokstäverna i, ji, aj, oj och ej i texten. [Arbetsblad 13](#).
3. Titta på alla bokstäver i [alfabetslistan](#). Vilka bokstäver tycker du ser nästan likadana ut? Försök att se det som

skiljer dem åt. Daled **ד** och Reish **ר** liknar varandra, liksom Samech **ס** och Slossn Mem

📄. Titta på [arbetsblad 14](#), Shmues 3. Räkna hur många ך, ך, ם respektive ך det finns i texten!

Pass 3: Konversation 3   Shmues 3   3 עוּמֶשׁ

Det är dags att gå på restaurang! Hur beställer man mat på jiddisch. Konversationen är hämtad från boken *Jiddisch 2000*, Megilla Förlaget.

1. Läs dialogen [Shmues 3](#) på svenska.
2. [Lyssna på dialogen](#) på jiddisch utan att titta i texten.
3. Lyssna en gång till och försök följa med i texten på jiddisch.

Pass 4: Grammatik

Verb   Verbn   ןוערבן

Du har redan bekantat dig med några vanliga verb samt de personliga pronomen från förra veckan. Nu ska vi lite utförligare gå igenom hur man böjer verb på jiddisch. Ett tips för att komma ihåg hur verben ska böjas är att memorera ett verb och använda detta verb som mall. Jag har valt verbet att heta, *hejsn* ןהייסן, som exempel här nedanför eftersom det tillhör den vanligaste gruppen regelbundna verb. Titta på tabellen och försök själv att hitta böjningsmönster!

Att heta   *heisn*   הייסן

Singular

Plural

jag heter	<i>ich heis</i> איך הייס	vi heter	<i>mir heisn</i> מיר הייסן
du heter	<i>du/di heist</i> דו הייסט	ni heter	<i>ir heist</i> איר הייסט
han heter	<i>er heist</i> ער הייסט	de heter	<i>zei heisn</i> זיי הייסן
hon heter	<i>zi heist</i> זי הייסט		
det heter	<i>es heist</i> עס הייסט	Heter du...?	<i>heistu</i> ? ... הייסטו
man heter	<i>men/me heist</i> מען/מע הייסט	Vad heter du?	<i>vi heistu</i> ? ווי הייסטו

Regel: I första person singular tas endast ändelsen bort från verbets infinitiv. För **du, han, hon, det** och **man**, lägger man till ett ך i slutet på första person singularformen. Samma sak gäller för andra person plural, ni. Ser du mönstret? För **vi** och **de**, det vill säga för första och tredje person plural, gäller att man adderar ett ך på slutet.

1. Notera ändelserna och öva på att skriva ner verbet enligt denna mall tills du kan det utantill.

* Att lära sig något utantill heter på jiddisch: פֿון אויסנווייניק *fun oisenveinik*.

2. Öppna [arbetsblad 15](#) och gör uppgiften. Verben står i infinitiv och du ska böja dem rätt.

3. Översätt texten så gott du kan. Skicka in både dina böjda verb samt översättningen!

* **Ordspråk**

Sprichverter

רעטעווכירפּש

יידישע קללות
jiddische kloles
Förbannelser

Må du kvävas av en fiskbulle!

אַ פֿישקניידל זאָל זיך דיר שטעלן אין האַלדז!
A fishkneidl zol zich dir shteln in haldz!

Vecka 8-9: En vanlig dag

אַ טאָג טעגלעך טאָג

Du lär dig om:

- Klockan
- Veckodagarna
- Jiddischsången *Bulbes*
- Tidsbegrepp
- Vanliga rörelseverb
- Hjälpverben kan och vill
- Imperativ!

Pass 1: Klockan *di tsait* די צײַט

1. Öppna CD- skivan Talk Now och gå in på det avsnitt som ligger under rubriken "Klockan". Lyssna först på hörövningarna och försök sedan härma uttalet. Gör sedan övningsuppgifterna tills du uppnår 50 poäng.

Detta är din **läxa** till nästa gång: Kunna hörövningarna utantill på Talk Now.

Pass 2: Alfabetet 5

1. Läs de nya bokstäverna i **Läshäftet** sidan x-x.

De flesta slutbokstäverna är långa. De slutar en bit under raden. Titta igen på alla slutbokstäver i [alfabetslistan](#).

2. Träna att skriva de nya bokstäverna. Fyll i [arbetsblad16](#).

3. [Klicka här och lyssna!](#) Hur många sh-ljud ש kan du höra? Lyssna en gång till! Hur många ch-ljud כ kan du höra? [Facit, arbetsblad 17](#).

4. [Arbetsblad 18](#). Lyssna på ord med ש, כ/ך och צ/ץ, ז. Avgör vilka du hör.

Pass 3: Veckodagarna

di voch

די וואָך

1. Titta på texten och översättningen till sången *Bulbes*, [arbetsblad 19](#). Lyssna sen på sången och försök följa med. Vad tror du att sången vill säga? (Ur albumet *Oi Mame*, Katarina Hellgren)

2. *fun oisenveinik פֿון אויסנווייניק*

Söndag	זונטיק
Tisdag	מאָנטיק
Onsdag	דינסטיק
Torsdag	מיטוואַך
Fredag	דאָנערשטיק
Lördag	פֿרייטיק
Måndag	שבת

Pass 4: Verb

Verbn

ווערבן

Förra veckan gick vi igenom böjningarna för verbet att heta *heisn*, **הייסן**. Denna vecka ska vi fortsätta att böja verb, men utgå ifrån rörelseverbet *att gå*, **לייך** istället.

Att gå tsu gein גיין

Singular

Plural

jag går	איך גיי	vi går	מיר גייען
du går	דו גייסט	ni går	איר גייט
han går	ער גייט	de går	זיי גייען
hon går	זי גייט		
det går	עס גייט	Går du..?	גייסטו ...?
man går	מען/מע גייט	Gå! *	גי! *

För verb som i infinitiv slutar på **ן** - , **ם** - , **נג** - , **נק** - , **ל** - , lägger man till ett **ע** i ändelsen på första och tredje person plural.

* Imperativets **Gå!** är en form som vi inte haft tidigare. Imperativet böjs som för första person singular, *ich gej*.

1. *fun oisenveinik פֿון אויסנווייניק*

Lär dig verbet *att gå* utantill genom att skriva ner tabellen.

Soreles dag

1. Lyssna på Soreles dag. Öppna [arbetsblad 20](#). Klicka på meningarna och försök att följa med i texten. Översätt!

2. Detta är din läxa till nästa gång: Svara på frågorna om Soreles dag. Skicka in!

* **Ordspråk**

Sprichverter

שפריטכווערטער

Veckans ordspråk:

Må du bryta dina ben!

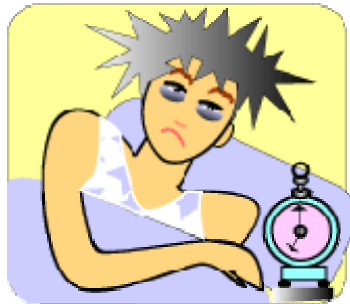
אַ בראַך דיר אין די פֿיס!

Må du träffas av blixten!

אַ בליץ דיר אין קאָפּ אַרײַן!

Vad tror du att ordspråken betyder?

Vecka 10-11: ביסטו קראַנק? ?

Du lär dig:

- Kroppsdelar
- Hälsotillstånd
- Att fråga och berätta om hur du mår
- Alfabetet 6

Pass 1: Kroppen

1. Öppna CD- skivan Talk Now och gå in på det avsnitt som återfinns under rubriken "Kroppen". Lyssna först på hörövningarna och försök att härma uttalet. Gör sedan övningsuppgifterna tills du uppnår 50 poäng.

Pass 2: Alfabetet 6

Du lär dig:

- Bokstäver som bara finns i hebreiskan
- Några hebreiska lånord
- Läsa mer

I jiddisch finns en hel del "lånord" från hebreiskan. Det är ofta ord med anknytning till helger och det religiösa livet, men även andra. De skrivs inte ljudenligt på jiddisch, utan med hebreisk stavning. Du måste därför memorera orden som bilder. Ordet *shulem* på jiddisch skrivs שלום. På hebreiska uttalas det shalom.

Några bokstäver finns bara i ord av hebreiskt ursprung. Bokstaven **ת** uttalas som S på jiddisch i mitten och slutet av ord. I början av ord uttalas den som T, precis som på hebreiska. Ordet berättelse uttalas *maise* מעשה. Berättelser heter *maises* מעשיות. Som du kan se är pluraländelsen (fem.) **ות** på hebreiska. Det blir *es* på jiddisch.

1. Läs de nya bokstäverna i **Läshäftet** sidan x-x.

2. Träna att skriva de nya bokstäverna. Fyll i [arbetsblad 21](#).

3. Titta på de hebreiska orden på [arbetsblad 22](#) och (hör hur de uttalas på jiddisch).

Pass 3: Verb

Verbn

ווערבן

Förra veckan gick vi igenom böjningarna för verbet att gå *gein*, גיין. Denna vecka ska vi fortsätta att böja verb, men fokusera på verbet att vara, *zain*, זײַן.

Att vara zain זײַן

Singular

Plural

jag är	<i>ich bin</i> איך בין	vi är	<i>mir zeinen*</i> מיר זײַנען
du är	<i>du/di bist</i> דו ביסט	ni är	<i>ir zeit</i> איר זײַט
han är	<i>er iz</i> ער איז	de är	<i>zei zeinen</i> זײַ זײַנען
hon är	<i>zi iz</i> זי איז		
det är	<i>es iz</i> עס איז	Är du..?	<i>Bistu</i> ביסטו ?...?
man är	<i>men/me iz</i> מען/מע איז *		

* Anledningen till att både **מען/מע** skrivs ut är att man ofta ser båda versionerna i skriven text. Det kommer att underlätta för dig om du känner igen båda versionerna redan från bötjan.

* Pluralformerna av verbet **זײַן** uttalas inte som de stavas. Kolla en gång till! Om man följer stavningen skulle exempelvis vi är, **מיר זײַנען**, uttalas *zaynen*. Det finns dialektala variationer även här, men eftersom du lär

dig den standardiserade formen av jiddisch, ska du uttala *zeinen*, eller *zenen*. Var uppmärksam på hörövningarna!

1. *fun oisenveinik פֿון אויסנווייניק*
Lär dig verbet *att vara* utantill genom att skriva ner tabellen.

2. Öva på verbet *זײַן*, [arbetsblad 23](#). Lyssna på frågorna och svara.

3. Läs in svaren på Voice-mail.

Pass 4:

1. Lyssna på *Shmues 5* [arbetsblad 24](#). Lyssna först och försök sedan följa med i texten. Förhoppningsvis känner du igen kroppsorden från Talk Now.

2. Svara på frågorna och skicka in!

3. [Arbetsblad 25](#). Lyssna och säg efter!

4. Läs in meningarna på arbetsblad 25 i Voice-mail.

* Ordspråk

Sprichverter

שפריכווערטער

Veckans ordspråk:

Från din mun till Guds öra.

פֿון דיין מויל אין גאָטס אויערן!

(Ett mycket positivt och uppskattat ordspråk.
Används om något som man vill ska slå in,
eller något klokt som någon sagt som är värt
att höras av gudomliga öron...)

Må en eld inflamma/härja din lever!

אַ פֿײַער אין דיין לעבער!

*Du borde ha en agn (skördeavfall) i ögat och
en flisa i örat och inte veta vilket av dessa du
borde ta bort först!*

אַ שטרױ אין אויג און אַ שפּאַן דיר אין
אויער, און זאָלסט נישט וואָס פֿריער
אַרויסצוציען!

Lär dig med nödvändighet i alla fall det första av dessa fyra ordspråk! Det kommer att uppskattas i din omgivning...

Vecka 12-13: Di mishpoche די משפחה

Du lär dig:

- Familjeord
- Personbeskrivningar
- Adjektiv
- Jiddischsånger
- Idiomatiska uttryck

Pass 1: Familjen *di mishpoche* די משפחה

Det finns otaliga ord för att beskriva släktskap på jiddisch. Familjen är central inom judendomen och därför handlar många historier i jiddischlitteraturen just om familjen, *di mishpoche*. På [arbetsblad 26](#) finns en lång rad med familjerelaterade ord.

1. Orden i kursiv stil ska du öva på tills du kan dem utantill.
2. Skriv ner 10 stycken ord som du behöver för att beskriva din egen familj!

Pass 2: Alfabetet

Du lär dig:

- Alfabetets ordning ל – װ
- Bokstävernas namn

1. Lyssna på [Alfabetssången](#) några gånger. Försök sjunga med.
2. Titta på alfabetet på [arbetsblad 27](#) eller på bokmärket som medföljer ordboken och försök memorera ordningen från ל – א
3. [Arbetsblad 28](#). Bokstäverna är omkastade. Skriv dem i rätt ordning. Kontrollera själv!

Pass 3: Shmues

Shmues

שמועס

1. Öppna dokumentet till *Shmues 6* [arbetsblad 29](#). Lyssna först på dialogen och försök sedan följa med genom att läsa texten. Känner du igen situationen?

2. Välj en av de två personerna i dialogen och läs in dennes fraser. Skicka som voicemail! Tänk på att artikulera...

Pass 4: Adjektiv

Adjektiv

אָדײַקטיוו

Det är hopplöst att beskriva familjen om man saknar adjektiv. Du kan redan siffror och har fått bekanta dig med några adjektiv sedan tidigare, men nu är det dags att gå lite djupare och bredda ditt ordförråd! Skriv ner och öva på följande adjektiv tills du kan dem utantill.

Gammal	אַלט (עלטער)		
Ung	יונג (יינגער)		
Tjock	גראָב	<i>Färger</i>	קאַלירן
Smal	מאַגער	blå	בלאַ
		grön	גריין
Vacker	שיין (שענער)	svart	שוואַרץ
Ful	מיאוס	röd	רויט
Stor	גרויס (גרעסער)	orange	אָראַנזש
Liten	קליין (קלענער)	vit	ווייס
Ledsen	טרויעריק	lila	לילאַ
Glad	גליקלעך		
Tråkig	נודנע		
Rolig	וויציק		

Regel: När ett adjektiv används framför ett substantiv lägger man till en ändelse på adjektivet. Om adjektivet står framför ett maskulint substantiv, som *דער מאן*, lägger man till ändelsen *ער* – på adjektivet. Om adjektivet står framför ett feminint substantiv, som *די פרוי*, lägger man till ändelsen *ע* –. Om substantivet är neutralt, som *דאס קינד*, lägger man till samma ändelse för feminina substantiv, *ע* – om substantivet har en artikel framför, men

ingen ändelse om det står i obestämd form. Här nedan följer några exempel som är tänkt att underlätta förståelsen av dessa grammatiska regler:

Plural:
 די גרויסע מענער
 די גרויסע פֿרויען
 די גרויסע קינדער
 גרויסע קינדער

Singular:
 דער גרויסער מאַן
 די גרויסע פֿרוי
 דאָס גרויסע קינד
 אַ גרויס קינד

Verbet att vara, זײַן, har vi redan lärt oss. Att ha, האָבן, har smugit sig in i texter och övningar så du borde vara bekant med det vid det här laget. Det kan dock vara bra att upprepa verbet ordentligt:

האָבן *hobm

Singular

Plural

jag har	איך האָב	vi har	מיר האָבן
du har	דו האָסט	ni har	איר האָט
han har	ער האָט	de har	זיי האָבן
hon har	זי האָט		
det har	עס האָט	Har du..?	האָסטו ...?
man har	מען/מע האָט		

* Notera att man uttalar verbet *hobm* och inte *hobn*.

Läxa till nästa gång: Presentera dig själv och din *mishpoche*! Hur många är ni? Hur är ni släkt? Hur ser ni ut? Hur gamla är ni? Skriv en text och skicka in. Börja med att berätta vad du heter och hur gammal du är. Sen kan du exempelvis fortsätta genom att säga:

איך האָב אַ טאַטע און אַ מאַמע און אַ שוועסטער און אַ בראָדער. מיין טאַטע הייסט ... ער איז ... יאָר אַלט. ער איז גראָב...

Pass 5: Sanger לידער

1. Lyssna på sången [אלע ברידער](#). Vilka ord snappade du upp?
2. Titta på översättningen på [arbetsblad 30](#) och lyssna sen igen på sången. Kan du uppfatta fler ord?
3. Läs texten på jiddisch, lyssna sen igen och försök följa med i texten.

Den här sången sjöngs av ungdomar som tillhörde en socialistisk rörelse, Bundt, på 30-talet. I sången förekommer tre flicknamn. Googla och ta reda på vilka de tre kvinnorna var? Varför tror du att de är med i sången?

* **Ordspråk**

Sprichverter

שפריטכווערטער

Veckans ordspråk:

*Må du leva så länge att du får se dina
barn och barnbarn gifta sig under
bröllopsballdaken!*

**זאָלסט דערלעבן צו פֿירן דײַנע קינדער
און קינדסקינדער צו דער חופּה.**

Vecka 14-15: Shabbes

שבת

Du lär dig:

- Shabbes
- Sången ”Shålem zåll zajn”
- Konsonantljud
- Idiomatiska uttryck

Pass 1: Shabbes

שבת

Fredagskvällen, shabbes, är en viktig dag inom den judiska traditionen. Shabbes, den sjätte dagen, är den dag då G-d avslutade sin skapelseberättelse och vilade. Symbolisk och traditionell mat står naturligtvis på bordet, som för så många andra judiska högtider, och middagen på fredag kväll utgör för många judiska familjer en viktig markering att veckan har tagit slut och helgen stundar. Veckans fokus ligger på *shabbes* (uttalas *shabbat* på hebreiska) och du ska inledningsvis få arbeta med en shabbessång.

1. Lyssna på shabbessången: [Shålem zåll zajn](#).
2. Lyssna en gång till och försök gissa vilka ord på jiddisch som betyder fred, shabbes och glädje. Säg orden högt för dig själv.
3. Läs [sångtexten](#)! Försök lära dig sången utantill.
4. Vill du lära dig mer om shabbes? Se Chabads färgstarka hemsida:

<http://www.chabadstockholm.com/templates/articlecco.html?AID=132853>

<http://www.chabadstockholm.com/templates/articlecco.html?AID=260542>

Pass 2: Konsonantljud och grammatik

Tre konsonantljud är vanliga i jiddisch. Ett av dem finns på svenska, sj-ljudet uttalat långt fram vid tänderna, precis som när vi hyssjar på någon. Shhhh! Det andra ljudet låter som när ett bi surrar Zzzzzz!, som i engelskans ”zero”. Det tredje ljudet är ett halsljud, som om man harklar sig för att spotta, Chhh!

1. Lyssna ytterligare en gång på sången [Shålem záll zain](#) och hör vilka ord i sången som har just dessa konsonantljud. Det finns 2 ord med *sh*, 2 ord med *z*, och 1 ord med *ch*.
2. Som vi sagt tidigare, stavas jiddisch ljudenligt (som det låter) men skrivs med hebreiska bokstäver. Ord som ursprungligen kommer från hebreiskan skrivs som på hebreiska, bl.a. utan vokaler.
Shabbes skrivs då **שבת**, inte ljudenligt **שאבעס**.
Shålem skrivs **שלום**, inte ljudenligt **שולעם**.

Pass 3: Shmues *shmues* שמועס

1. Öppna [arbetsblad 33](#). Para ihop bild och ord.

2. Öppna dokumentet till [Shmues 7](#). Läs texten och översätt den. Skicka in!

Pass 4: Verb ווערבן

Ett måste för att klara av en middag är att man kan uttrycka vad man gillar och inte gillar.

Verbet att gilla heter på jiddisch: **ליב האָבן**. Men, det är ju två verb, tänker du kanske? Ja, verbet att gilla använder hjälpverbet **האָבן** som du ju redan känner till. Att gilla och att älska kan betyda samma sak på jiddisch beroende på sammanhanget.

Att gilla/älska ליב האָבן

Singular

Plural

jag är	איך האָב ליב	vi är	מיר האָבן ליב
du är	דו האָסט ליב	ni är	איר האָט ליב
han är	ער האָט ליב	de är	זיי האָבן ליב
hon är	זי האָט ליב		

det är	עס האָט ליב	Är du..?	האָסטו ליב ?
man är	מען/מע האָט ליב		

För att använda verbet *att gilla* i presens lägger man till prepositionen att – ליב efter וצ

איך האָב ליב צו...?

Prepositionen *att* innebär att alla verb som följer står i infinitiv. Det är precis som på svenska: *Jag gillar att läsa.*

Att *göra* heter på jiddisch: טאָן. Detta verb fanns i shmues 7. Din uppgift nu är att besvara frågan:

וואָס האָסטו ליב צו טאָן?

Du svarar genom att säga:

איך האָב ליב צו...?

Här följer en liten lista med olika verb som kan hjälpa dig på traven:

skriva	שריבן
tala	רעדן
lära sig	לערנען זיך
bo	ווינען (אין..)
äta	עסן
sjunga	זינגען
dansa	טאַנצן
skratta	לאַכן
springa	שפּרינגען
sova	שלאָפֿן
dricka	טרינקען
köpa	קויפֿן
spela/leka	שפּילן

Tala in 6 meningar med saker som du gillar att göra.

* **Ordspråk**

Sprichverter

רעטרווירפּש

Charm är bättre än skönhet.

Att låna ger bekymmer.

חן גייט איבער שייין.
באָרגן מאַכט זאָרגן.

Vecka 16: ווי איז אין דרויסן?

Du lär dig:

- Om vädret och årstider
- Klimatet
- Adjektiv
- Om Chanuka +sång (Oy Chanuka)

Pass 1: Vädret   *dos veter*   דאָס וועטער

Som svensk är det naturligtvis nödvändigt att kunna samtala om vädret... Lyckligtvis är väderorden på jiddisch mycket lika de svenska orden för samma fenomen.

1. Läs följande ord på jiddisch och översätt dem till svenska. Du bör kunna gissa dig till samtliga!

דער זומער	די זון	דער רעגן
דער וואָלקן	דער בליטץ	דער ווינטער
דער האַרבסט	דער ווינט	דער דונער
דער הימל	דער שטורעם	דער פֿרילינג
דער שניי		דאָס וועטער

2. Gör en egen tabell och organisera orden. Sätt varje årstid i en egen kolumn och foga sen in de ord som du tycker främst kännetecknar varje årstid.

3. Hur uttalar man sig om vädret? Titta på följande exempel.

1. ס'איז(עס איז) אַ שטורעם.
2. עס פֿאַלט אַ שניי.
3. עס בלאָזט אַ ווינט.
4. עס שנינט די זון.
5. עס גייט אַ רעגן.
6. עס בליצט און עס דונערט.

4. Översätt meningarna och skicka in!

Adjektiv

Adjektiv

אַדיעקטיוו

1. På jiddisch formar man ibland adjektiv genom att lägga till ändelsen **דיק**—, till ett substantiv. Moln på jiddisch heter **דער וואָלקן**. Molnigt heter **וואָלקנדיק**.

Om man vill fråga hur vädret är säger man: **ווי איז אין דרויסן?**
Ordagrant betyder frågan: *hur är det utomhus?*

Som svar på denna fråga kan man då säga: **עס איז וואָלקנדיק.**
Alternativt: **עס איז נישט וואָלקנדיק.**

2. Andra adjektiv som kan vara bra att känna till är: **וואַרעם/קאַלט**
På samma sätt som du tidigare lärde dig att säga att du har ont i din kropp, säger man att man fryser eller svettas. Minns du?

1. עס איז מיר קאַלט.
2. עס איז מיר וואַרעם.

Pass 2: Alfabetet

- Att slå i ordlista

1. [Arbetsblad 36](#). Vad betyder orden? Hitta i listan.

2. Slå i din egen ordbok. Vad betyder följande ord? **שפּאַצירן**

פֿאַרגעניגן

בנים
ים
ווייט
איצט

Pass 3: Shmues   *shmues*   שמועס

1. *Shmues* 8, [arbetsblad 37](#). Lyssna först och försök sedan följa med i texten.

2. Öppna [arbetsblad 38](#). Lyssna på meningarna.

Pass 4: Chanuka   חנוכה

Den judiska högtiden Chanuka närmar sig. Chanuka firas till minne av det mirakel som skedde efter att makkabéerna återerövrade templet från de hellenistiska syrierna år 165 fvt. Makkabéerna fann en liten flaska med olja och tände den ljusstake som fanns i templet och mot förmodan brann ljusstaken i åtta dagar, lika lång tid som det krävdes för att göra ny olja.

Det finns många sånger på jiddisch som anknyter till Chanuka. Med stor sannolikhet känner någon i din omgivning igen dem, kanske kan du några redan?

1. Öppna [arbetsblad 39](#) och lyssna på sången *Oj Chanuka, oj Chanuka*.
2. Läs mer om Chanuka på <http://www.chabadstockholm.com/templates/articlecco.html?AID=102873>

*   Ordspråk   *Sprichverter*   שפריכווערטער

Veckans ordspråk:

Må du frysa fast på din plats!

שטיין זאלסטו פראוועם.

Må hennes lycka lysa lika starkt som stjärnorna i himmeln <såsom hon lyser>.

איר מזל זאל ליכטן שנינער ווי די
שמערן אין הימל ווי זי ליכט און
שנינט.

Tillönskas en brud eller en nyförlovad kvinna.

Vecka 17:

Du lär dig:

- Utvärdering
- Sång

Oj veiz mir! Det har redan gått en hel termin och jag hoppas att du har lärt dig mycket jiddisch! Även om du kanske inte kommer ihåg allt så känner du säkert igen en hel del ord och uttryck. Förhoppningsvis är du också sugen på att lära dig mer inför nästa termin!

Pass 1: Utvärdering

För att den här kursen ska kunna bli så bra som möjligt är det viktigt att få respons från dig. Kanske var det något som du tyckte var alltför svårt? För lätt? Eller för tråkigt? Är det något moment som du tyckte extra bra om och som du skulle vilja jobba mer med? Har du saknat någonting?

1. Öppna [utvärderingsbladet](#) och svara på frågorna. Vi är jättetacksamma för alla synpunkter som du har. Kursen är ju till för dig! Skicka in.

Pass 2: Sång תִּלְךָ

Naturligtvis måste terminens sista lektion innehålla en sång! Denna gång blir det några klipp från ett modernt jiddisch-band, *Solomon and Socalled*, från England som håller på med jiddisch-hiphop!

Gå in på länken och tryck på gratis lyssning (free sample of songs). Temat för CD:n är ett judiskt bröllop, a khasene!

<http://solomonsocalled.calabashmusic.com>

* **Ordspråk**

Sprichverter

שפריטכווערטער

Veckans ordspråk:

Må du leva så länge att du får se dina barn och barnbarn gifta sig under bröllopsballdakinen!

**זאָלסט דערלעבן צו פֿירן דײַנע קינדער
און קינדסקינדער צו דער חופּה.**

Tack för denna termin!